



И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ

ГЕОГРАФИЯ, ЭКОЛОГИЯ ЖАНА ТУРИЗМ ФАКУЛЬТЕТИ



1. География, экология жана туризм факультетинин кыскача тарыхы жана мүнөздөмөсү

И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин География, экология жана туризм факультети жаш жана келечектүү факультеттерден, анда билим берүү, айлана-чөйрөнү коргоо, ошондой эле социалдык-маданий тейлөө жана туризм багытында адистер даярдалат. Факультеттин тарыхы 1999-жылдан башталат. Улуттук жана эл аралык иштерди жүргүзүүдө экология жана айлана чөйрөнү коргоо максатында адистерди даярдоо үчүн Экология жана жаратылышты пайдалануу институтун уюштуруу жөнүндө 1999-жылдын 21-майында И. Арабаев атындагы Кыргыз Мамлекеттик Педагогикалык университетинин Окумуштуулар Кеңешинин чечими менен кабыл алынган.

1999-жылы И. Арабаев атындагы КМПУнун экология жана жаратылышты пайдалануу Институту юридикалык жактан мамлекеттик каттоодон өткөн. Ал эми 2000-жылы жогорку кесиптик билим берүүгө укуктуу экендигин күбөлөндүргөн билим берүү министрлигинин лицензиясын (АЛ №181) алган. П.и.д., профессор М.Ж.Чоров институттун ачылышына демилге көтөрүп, 2006-жылгы чейин жетектеген. Институттун ачылышына жана өнүгүшүнө г.и.к., доцент Р.Т. Акматов, б.и.к., доцент А.К. Чалданбаева, ага окутуучулар Ү.Ж. Кармышева, М.У. Сеитовалар активдүү катышышкан.

Институт түзүлгөндөн бери жогорку квалификациялуу педагогикалык жана илимий кызматкерлерди жумушка тартуу, заманбап окуу-лабораториялык базасын уюштуруу компьютердик техника менен жабдуу, адистештирилген лабораторияларды, борборлорду, кабинеттерди түзүү боюнча интенсивдүү иштер жүрүп жатат.

Институтта 1200гө жакын студент окуп, 80 ден ашуун окутуучулар эмгектенген. Алардын ичинде 5 илимдин доктору жана профессорлор, 30 илимдин кандидаттары жана доценттери болушкан.

2009-жылы Экология жана жаратылышты пайдалануу институту Экология жана туризм институту болуп өзгөргөн, анын натыйжасында институтта кадрларды даярдоо боюнча кошумча 570001 "Социалдык-маданий тейлөө жана туризм" адистиги ачылган. Жогорку квалификациялуу адистерди даярдоого Кыргызстандагы көрүнүктүү педагогдор, методистер өзүлөрүнүн баа жеткис салымын кошушкан: г-м.и-к., доцент Ч. Иманалиев, г.и.к., доцент Ж. С. Сыдыков, г.и.к., доцент С. Байгуттиев, г.и.к., доцент И. Эгембердиев, п.и.к., доцент К. К. Аттокурова, г.и.к., доцент Ж. Карамолдоев, б.и.д., профессор А. Мурсалиев, п.и.д., профессор М. Ж. Чоров, б.и.д., профессор А. К. Бекболотова, б.и.д., профессор Б. М. Дженбаев., б.и.к., доцент Т. Абылкасымова, б.и.к., доцент К. О. Адилова, ага окутуучу К.Касымов ж.б.

Педагогикалык окуу жайларда окутуу жана тарбия иштерин жүргүзүү үчүн негизги ролду окутуучу-методист алып барат. Бул өңүттөн караганда факультеттин администрациясы учурдагы окутуучулар менен эле сыймыктанбастан, өз кезегинде жаш муундарды тарбиялоого жигердүү салымын кошуп, ардактуу эс алууга чыккан эмгектин

ардагерлери менен да сыймыктанат. Алар: Ч. Иманалиев, К.О.Адилова, К.К.Касымов ж.б. Көп жылдардан бери география, экология жана туризм факультетинин жамааты жылда салттуу түрдө биздин ардактуу эмгектин ардагерлерин К.О.Адилова., К.К. Касымовдорду мугалимдер күнүндө чакырышып сый көрсөтүп турушат жана 2013-жылы К.О.Адиловага көп жылдык жигердүү эмгеги үчүн Экология жана туризм институтунун Ардактуу Профессору деген наамы ыйгарылган.

География, экология жана туризм факультети өзүнүн өткөлү менен гана эмес, азыркы мезгилдеги окуп жаткан студенттеринин урмат сыйына татыган азыркы чыгаан окутуучу агай-эжелери менен да сыймыктанат.

География, экология жана туризм факультети бүгүн

2016-жылы Экология жана туризм институту География, экология жана туризм факультети болуп кайрадан түзүлдү.

Азыркы мезгилде факультетти -география илимдеринин доктору, профессор, Кыргызстандагы «Табият» экологиялык кыймылынын төрагасы, Кыргызстандын географиялык коомунун вице-президенти, Россиянын Табият таануу академиясынын мүчө-корреспонденти, география илимдери боюнча докторлук (кандидаттык) диссертациялык иштерди коргоо кеңешинин төрагасы Чодураев Темирбек Макешович жетектейт.



Учурда География, экология жана туризм факультетинде заманбап окуу-илимий-тарбиялык комплекси катары

профессионал адистерди даярдоо программаларын ишке ашыруу максатында орто, орто кесиптик, жогорку жана жогорку окуу жайынан кийинки билим берүүнү жолго коюуда география, экология жана туризм лицейи, 2 кафедра, магистратура, аспирантура, докторантура бөлүмдөрү ачылган.

Азыркы мезгилде География, экология жана туризм факультети – Кыргызстандагы билим берүү жана илим борбору. Факультет үч багытта иш алып барууда. Алар: окутуу-усулдук, илимий изилдөө жана тарбиялык багыттар. Факультеттин окутуу усулдук иштерин декандын окуу иштери боюнча орун басары география илимдеринин кандидаты, доцент Акматов Руслан Тынымсейитович жүргүзөт. Илимий иштерди жана эл аралык байланыштарды Садыкова Гүлнура Сулаймановна координациялайт. Студенттер жана студенттик парламент менен болгон байланыштарды доценттин милдетин аткаруучу Темирбек уулу Ильич алып барат.



География, экология жана туризм факультетиндеги окутуу процессиндеги негизги багыттар болуп бүтүрүүчүлөрдүн билим деңгээлин жогорулатуудагы окутуунун жаңы формаларын жана усулдарын, сапатын, инновациялык окутуу усулдарын жана технологиясын өз билимин өркүндөтүүдө колдонуу болуп саналат.

Факультетте 5 профилдик багытта бакалаврлар:

- ✓ «Табигый билим берүү»,
- ✓ «Экология жана жаратылышты пайдалануу» Экологиялык саясат, Экологиялык экспертиза жана сертификация, Ишкердик чет тили сыяктуу кошумча билим берүү программалары менен,
- ✓ «Тейлөө» Мейманкана жана ресторандык тейлөө, Тейлөөдөгү менеджер, Ишкердик чет тили сыяктуу кошумча билим берүү программалары менен.
- ✓ «География» Жерге жайгаштыруу жана кадастрлар, Гидрометеорология, Геоинформациялык системалар, Ишкердик чет тили сыяктуу кошумча билим берүү программалары менен,
- ✓ «Туризм» Гид-экскурсия алып баруучу, Мейманкана жана ресторандык тейлөө, Туризмдеги менеджер, Ишкердик чет тили сыяктуу кошумча билим берүү программалары менен даярдалат.

Бакалавр профилин алган бүтүрүүчү билимин улантуу үчүн магистрдик программанын 2 багыты:

- ✓ Экология жана жаратылышты пайдалануу
- ✓ Табигый билим берүү – география;

аспирантуранын жана докторантуранын 3 адистиги:

- ✓ 25.00.23 – «Физикалык география, биогеография, топурактын географиясы жана ландшафттардын геохимиясы»,
- ✓ 25.00.24 – «Экономикалык, социалдык жана саясий география»,
- ✓ 25.00.36 – «Геоэкология» боюнча окуусун улантууга мүмкүнчүлүгү бар. Окутуу процессинде өзүбүздүн педагог-окутуучулар тарабынан чыгармачылык менен даярдалган жана түзгөн окутуунун жаңы инновациялык технологиялары пайдаланылат.

Кесиптик даярдоо боюнча факультетте бардык адистиктер боюнча студенттер чет тил (англис, франсуз, кытай) жана маалыматтык технологиялар боюнча тереңдетилген курсту өтүшүп, эстетикалык, идеялык-саясий жана мекенчилдик боюнча тарбия алышат.

Бул багыттын алкагында биздин факультеттин студенттери компьютердик программаларды аткаруудагы Corel Draw, Photoshop ж. б. сыяктуу тексттик редактордон баштап, түрдүү ГИС программаларга чейинки ар кыл тармактарда кеңири колдонуучу Web-сайттарды, баннерлерди, рекламалык роликтерди ж. б. жасоо максатында атайын даярдыктан өтүшөт.

Бүгүнкү күндө факультеттин курамында лицей, 2 кафедра, окуу бөлүмү, бюджет бөлүмү боюнча деканат, магистратура, аспирантура жана докторантура бөлүмдөрү түзөт.

География, экология жана туризм лицейи И.Арабаев атындагы КМУнун География, экология жана туризм факультетинин түзүмдүк бөлүмү болуп саналат. Билим берүү жана илим министрлигинин коллегиясынын чечиминин негизинде билим берүү ишмердүүлүгүн жүргүзүү үчүн 20.07.2015-ж. №LB50000160 лицензия берилген.

География жана аны окутуунун технологиясы кафедрасын он жылдан ашуун педагогика илимдеринин кандидаты, доцент К.К.Аттокурова жетектеп келген. География кафедрасы И.Арабаев атындагы КМПУнун Экология жана жаратылышты пайдалануу институтунун алдында 2001- жылы уюшулган. Ал эми 2006- жылы география 2 кафедрага: Физикалык география кафедрасы жана Социалдык, экономикалык жана саясий география кафедрасы болуп бөлүнгөн. 2011-жылы Физикалык география жана Социалдык, экономикалык жана саясий география кафедрасынын базасында география

жана аны окутуунун технологиясы кафедрасы түзүлгөн. Азыркы күндө кафедра башчысы болуп география илимдеринин кандидаты, доцент Д.Т.Солпуева эмгектенип келе жатат.



Кафедранын профессордук-окутуучулар курамы төмөндөгүдөй: г.и.д., профессор Чодураев Т.М., г.и.д., профессор Эргешов А.А., ЭжТИнин ардактуу профессорлору, г.и.к., Аламанов С.К., б.и.к., Адилова К.О., г.и.к., доцент Бараталиев О.Б., г.и.к., доцент Акматов Р.Т., г.и.к., Тенирбердиев Н.К., доценттин милдетин аткаруучу Темирбек уулу И., ага окутуучулар: Мудаева Б.К., Касымов К, Карасартова А.А., Исмаилов Ы.К., Тунгатарова И.К., Оболбеков А.Д., окутуучулар Исмаилова С.С., Наркеева Н.Ж., Жумалиев Н.Э., Мамбетова Н.Д.

География жана аны окутуунун технологиясы кафедрасынын билим берүү иши бюджеттик жана бюджеттен тышкаркы негизде жана окутуунун эки формасы (күндүзгү, аралыктан) менен ишке ашырылат. Адистерди даярдоо "табигый-илимий билим берүү", "География" (бакалавриат), ошондой эле магистратурада "Экология жана жаратылышты



пайдалануу", "табигый-илимий билим берүү" багыттары боюнча жүргүзүлөт. Азыркы мезгилдин талабына ылайык жогорку квалификациялуу педагогикалык кадрларды даярдоо боюнча 3-муундагы Мамлекеттик билим берүү стандарттары, жаңы муунду чагылдырган окуу пландары иштелип чыккан.

Кафедранын негизги максаты окуу-методикалык, илимий, тарбиялык иштерди уюштуруу.

2015 – 2020 – жылдардагы кафедранын стратегиялык өнүгүү планында география сабактарынын мазмунун өнүктүрүү, модернизациялоо, практикалык, лабораториялык сааттардын, лекциялардын методикалык деңгээлин, илимий тарбиялык жактан көтөрүү менен бирге адистерди даярдоонун түрлөрүн өркүндөтүү. Инновациялык жаңы ыкмаларды окуу жана илимий изилдөө иштеринде мектеп менен эффективдүү жаңы интеграцияларды түзүү, практикаларды уюштуруу жана өткөрүү.

Экология жана туризм кафедрасы айлана-чөйрөгө техногендик таасирдин, жаратылыш ресурстарынын геоэкологиялык абалын изилдөө, экологиялык билим жана тарбия, рестаран бизнеси, мейманкана жана туриндустрия боюнча проблемаларды изилдеп келет.

Жаратылышты пайдалануу кафедрасы өз алдынча кафедра катары 2000-жылы биология илимдеринин доктору, профессор А.М. Мурсалиевдин жетекчилиги астында түзүлгөн.

1999-жылдын 14-майда И. Арабаев атындагы КМУнун Европа цивилизациялары институтунда «Социалдык-маданий тейлөө жана туризм» кафедрасы уюштурулган.

2006-жылы май айында География, экология жана туризм факультетинин «Жаратылышты пайдалануу» кафедрасы менен Европа цивилизациялары институтунун «Социалдык-маданий тейлөө жана туризм» кафедрасын бириктирүү менен «Жаратылышты пайдалануу жана туризм» кафедрасы уюштурулган. Кафедра 570001 -

«Социалдык-маданий тейлөө жана туризм», 511101 – «Экология», 600100 – «Сервис», 600200 – «Туризм» адистиктери боюнча окуу пландарын жүзөгө ашыруу жана кадрларды даярдоодо активдүү иштеп келет. 2013-жылдан бери Экология жана туризм кафедрасы экология, социалдык-маданий тейлөө жана туризм адистиктери боюнча кадрларды даярдоочу бүтүрүүчү кафедра болуп саналат. 2007-2014- жылдары кафедраны б.и.к., доцент Адиева Р.Н. жетектеген.

Азыркы учурда кафедраны г.и.к., Т.А. Аблешов жетектейт. Кафедрада 2 илимдин кандидаты, 3 доценттин м.а., 3 ага окутуучу, жана 8 окутуучу эмгектенет.

Окутуу процессинде студенттер эки чет тилин – француз (кытай) жана англис тилдерин ийгиликтүү өздөштүрүшөт. Тил курстарынан сырткары адистешкен сабактардын 1/3 чет тилдеринде өтүлөт, бул эмгек рыногунда бүтүрүүчүлөрдүн атаандаштыкка туруктуулугун жогорулатат. Студенттер окуу практикаларын өлкөнүн эң кооз жерлеринде, токой экосистемаларында, Ысык-Көл көлүнүн жээгинде ж.б. өткөрүшөт.

Өндүрүштүк практика Кыргызстандын ар түрдүү тейлөө ишканаларында жана туристтик фирмаларда тажрыйбалуу адис-практиктер жана окутуучулардын жетекчилиги астында өткөрүлөт. Туристтик бизнестин чебердигин студенттер Кыргызстанда гана эмес, чет өлкөлөрдө туристтик уюмдарда, мейманканаларда, ресторандарда, кафе жана ар түрдүү сайрандоо ишканаларында үйрөнүшөт. Студенттер чет өлкөлүк стажировканы Түркиянын туркомплексдеринде ийгиликтүү өткөрүүдө.

Кафедранын окутуучулары Борбордук Азиядагы Тоо альянсы, Жөө жүрүш туризминин союзу, Хельветас программаларынын чегинде Кыргызстанда туризмди жана социалдык-маданий тейлөөнү өнүктүрүү проблемалары боюнча ар түрдүү семинарларда,



тренингдерде, тегерек столдордо жана конференцияларда активдүү катышышат.

Кафедранын бүтүрүүчүлөрү мейманкана жана ресторан бизнестеринде ийгиликтүү эмгектенүүдө, Кыргызстанда гана эмес, чет өлкөлөрдө (АКШ, Франция, БАЭ, Түркия, Россия, Казакстан) да турфирмалардын кызматкерлери болуп саналышат.

Магистратураны география илимдеринин кандидаты, доцент Солпуева Дамира Токтосуновна жетектейт.

Магистратуранын негизги милдети – географиялык жана экологиялык билим берүү багытында илимдин магистрлерин даярдоо.

Окуу бөлүмүнүн инспекторлору Абылгазиева М.Т., Ибраимова В.К.

Экология жана туризм институтунун бюджет бөлүмүндө «Табигый илимий билим берүү» багытында «География» профили боюнча КРнын ББЖИМнин грантынын негизинде студенттер кабыл алынып, окуусун улантат. 2011-жылдан бери бюджет бөлүмүнүн декандык кызматын доценттин м.а. Темирбек у. Ильич аткарат.



2. Профессордук-окутуучулардын кадрдык курамы

Азыркы убакта география, экология жана туризм факультетинде 400 гө жакын студентке 60тан ашык жогорку квалификациялуу окутуучулар сабак берет. Алардын ичинде география илимдеринин доктору, профессорлор Т.М.Чодураев, А.А.Эргешов, геология-минерология илимдеринин доктору, профессор К.С.Сакиев, география илимдеринин кандидаты, институттун ардактуу профессору, Кыргызстандын география коомунун президенти, Кыргыз Республикасынын толук жана ыйгарым укуктуу элчиси С.К.Аламанов, география илимдеринин кандидаттары, доцентер: Акматов Р.Т., Солпуева Д.Т., Аблешов Т.А., Бараталиев О.Б., Султаналиев Э.Н., Тенирбердиев Н.К., биология илимдеринин кандидаты, ЭжТИнин ардактуу профессору Адилова К.О., биология илимдеринин кандидаты, доцент Адиева Р.Н., айыл-чарба илимдеринин кандидаты, доцент Кенжахимов К.К., ошондой эле доценттин милдетин аткаруучулар Жантемирова К.К., Темирбек уулу Илич, Акматылдаева Г. А.

Жогорку квалификациядагы адистерди даярдоодо үзүрлүү эмгеги үчүн факультеттин профессордук –окутуучулук курамынын Кыргыз Республикасынын «Билим берүүсүнүн отличниги» төш белгиси менен О.Б.Бараталиев, Г.Көбөгөнова, Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министирлигинин «Ардак грамотасы» менен Р.Т.Акматов, Д.Т.Солпуева, А.А.Карасартова сыйланышкан. И.Арабаев атындагы КМУнун 50-жылдык «Юбилейлик медалы» менен О.Б.Бараталиев, Университеттин, Экология жана туризм институтунун Ардак грамотасы менен бир топ окутуучулар сыйланышты.

Биздин адистердин өлкөбүзгө, эл арлык байланыштарга кошкон салымы үчүн бир катар сыйлыктарга ээ болгонун белгилей кетишибиз керек. Мисалга алсак, Чодураев Т.М. СССРдин географиялык коомунун Ардак грамотасы (1985-ж), КР Билим Берүү илим жана маданият министирлигинин Ардак грамотасы (2000-ж), КР Билим берүүсүнүн отличниги (2002-ж) жана Н.М. Прежевальскийдин 150 жылдыгына арналган Юбилейдик медалы (2015-ж) ж.б. менен сыйланган.

3. Студенттер жана бүтүрүүчүлөр

География, экология жана туризм факультетинде 2020-жылдын 1-январына карата берилген маалымат боюнча 436 студент, магистрант билим алат. Бюджет бөлүмүндө - 60, күндүзгү контракт бөлүмүндө - 140, аралыктан окуу бөлүмүндө – 195 студент, магистратурада -41 магистрант. Адистиктер боюнча алсак (бюджет, контракт) география адистигинде – 198 студент, магистрант, экология адистигинде – 72 студент, магистрант, туризм адистигинде – 166 студент. Булардын ичинен бүтүрүүчүлөр – 110 студент, магистрант.

И. Арабаев атындагы КМУнун География, экология жана туризм факультетинин студенттеринин 2013-2020- жылдар аралыгындагы жетишүүсү жана сапатык көрсөткүчү (контрактык бөлүм)

№	Көрсөткүчтөр	2013-	2014-	2015-	2016-	2017-	2018-	2019-
---	--------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

		14-ж.	15-ж.	16-ж.	17-ж.	18-ж.	19-ж.	20-ж.
1	Жетишүү	76,11%	92,1%	96,9%	86%	91%	93%	97%
2	Сапаттык көрсөткүч	81,40%	86,4%	66,13%	53%	67,7%	50%	56%

И. Арабаев атындагы КМУнун География, экология жана туризм факультетинин студенттеринин 2013-2020- жылдар аралыгындагы жетишүүсү жана сапаттык көрсөткүчү “География” адистиги (бюджеттик бөлүм)

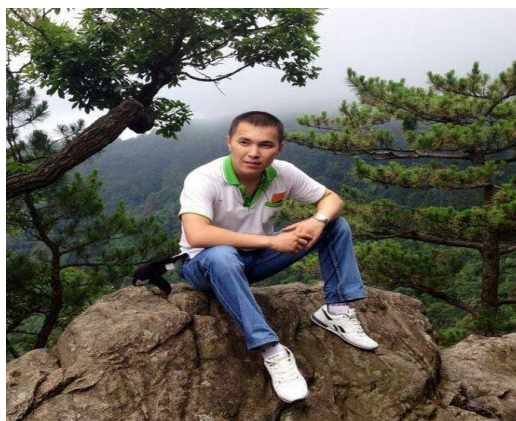
№	Көрсөткүчтөр	2013- 14-ж.	2014- 15-ж.	2015- 16-ж.	2016- 17-ж.	2017- 18-ж.	2018- 19-ж.	2019- 20-ж.
1	Жетишүү	95%	93%	100%	94%	100%	100%	98%
2	Сапаттык көрсөткүч	97%	95%	88,9%	92%	77%	84%	81%

Факультет боюнча окуган студенттердин окуудагы жетишүүсү жана сапаттык көрсөткүчтөрү

№	Көрсөткүчтөр	2013- 14-ж.	2014- 15-ж.	2015- 16-ж.	2016- 17-ж.	2017- 18-ж.	2018- 19-ж.	2019- 20-ж.
1	Жетишүү	81,8%	89,8%	96,7%	93,5%	95,5%	96,5%	92,6
2	Сапаттык көрсөткүч	90,1%	90,4%	82,8%	82,1%	72,3%	69,6%	73,3

Биздин бүтүрүүчүлөр

География, экология жана туризм факультетинин бүтүрүүчүлөрү биздин өлкөнүн педагогикалык, коомдук жана эл аралык жашоосунда маанилүү роль ойноп келет. Биздин бүтүрүүчүлөрдүн 70%га жакыны жаратылышты коргоо, экологиялык, туристтик уюмдарда, борборлордо, мектептерде, колледждерде жана ЖОЖдордо ийгиликтүү эмгектенип жатышат. Алардын бир бөлүгү башка уюмдарда, мекемелерде, институттарда, эл аралык, чет өлкөлүк компанияларда иштешүүдө. Ошондой эле илимий изилдөөлөргө өзгөчө жөндөмдүү жана кызыккан бүтүрүүчүлөр окуусун магистратурада жана аспирантурада улантуу менен, андан ары профессионалдык карьерасын өстүрүп, мындан сырткары өзүнүн жеке ишин ачкандар дагы кездешет.



Кожокулов Айбек – КР ТЧ жана АЧКМАНун жетектөөчү адиси, “Экология” адистигин бүтүргөн.



Памирбек кызы Мээрим – Турцияда стажировкадан өткөн, азыркы учурда Кытайда гранттык негизде докторантурада окуйт, “География” адистигин бүтүргөн.



Курманбеков Жыргалбек – Бишкек шаарында №86 орто мектепте завуч



Жумалиев Нурбек Эркинбекович - И. Арабаев атындагы КМУда ГИС лабораториясын жетектейт.

4. Профессордук-окутуучулар курамынын окуу-усулдук жана уюштуруу иштери

География, экология жана туризм факультетинде окутуунун деңгээли өтүлүп жаткан ачык сабактар менен гана бааланбастан студенттердин пикирлерине мониторинг кылуу менен бааланат. 2014-жылы анонимдүү сурамжылоонун жүрүшүндө 550100 «Табигый-илимий билим берүү» программасындагы биологиялык жана химиялык дисциплиналарды окутуунун деңгээлин көпчүлүк студенттер «жакшы» жана «эң жакшы» деп баалашты.

Жалпы билим берүүчү 550100 «Табигый-илимий билим берүү» программасы боюнча болочок мугалимдерди даярдоодо, аларда жалпы профессионалдык жана атайын компетенцияларды калыптандырууга багытталган. Ошондуктан факультеттин профессордук-окутуучулар курамы билим берүү программасындагы бардык дисциплиналардан окуу методикалык комплекстерди, ошону менен бирге эле картасын ичинен камтыган компетенциянын паспортун иштеп чыгышты. Компетенциянын картасында окутуунун талапка ылайык технологиялар жана окутуунун конкреттүү методдору, ошондой эле модулдук-рейтингдик системаны баалоонун конкреттүү каражаттары сунушталган. Булар окутуунун пландалган жыйынтыгын жана студенттерде калыптанган компетенциялардын деңгээлин объективдүү баалоого жетүү мүмкүнчүлүгүн берет.

5. Илимий – изилдөө иштери жана эл аралык кызматташтык

География, экология жана туризм факультетинде илимий-изилдөө иштери «Кыргызстандын экологиялык – экономикалык өнүгүү көйгөйлөрү жана аларды чечүү жолдору» деген тема боюнча жүргүзүлөт. Жетекчиси география илимдеринин доктору, профессор Чодураев Темирбек Макешович. Аталган тема өзүнө төмөнкү бөлүмдөрдү камтыйт:

1. «Табигый – аймактык комплекстерге физикалык-географиялык мүнөздөмө жана учурдагы абалын изилдөө (Түндүк Кыргызстандын мисалында)».
2. «Туриндустрияны интеграциялоо максатында Кыргызстандын табигый потенциалын сарамжалдуу пайдалануу».

Факультеттин илимий-изилдөө иштеринин негизги милдеттери:

- факультеттин кызматчыларынын илимий потенциалын жогорулатуу;
- дисциплиналарды окутуу теориясына жана практикасына жаңы теоретикалык жана усулдук технологияларын жайылтуу;
- студенттердин илимий-изилдөө иштерин уюштуруу.

Факультетте илимий-изилдөө иштери эки багытта: илимий-усулдук жана илимий – изилдөө багыттарында жүргүзүлөт. Илимий багыттардын жана кээ бир илимий-изилдөө иштеринин тематикасы даярдалып жаткан студенттердин профили менен байланыштуу. Ошондуктан окутуучулардын илимий иштеринин тематикасы даярдалып жаткан адистиктердин актуалдуу маселелерин, өнүгүү перспективаларын камтыйт, алсак, географияны окутуунун методикасы жана учурдагы абалы, жаратылышты сарамжалдуу пайдалануу, айлана-чөйрөнүн сапатын баалоо, экологиялык билим берүү жана тарбиялоо, Кыргызстандын шарттарында туризмди өнүктүрүү жана башкаруу, мындан сырткары аталган маселелер боюнча усулдук колдонмолорду иштеп чыгуу жана басмадан чыгаруу да эске алынат.

Факультеттин илимий-изилдөө иштеринин планы кафедралардын илимий иштеринин пландарынын негизинде түзүлөт жана башкы максаты аларды координациялоо, анализдөөнүн натыйжасында жалпы илимий багытты иштеп чыгуу болуп саналат.

Мурунку жылдарды анализдөө ГЭЖТФнин профессордук-окутуучулар курамынын илимий-изилдөө иш-аракеттери төмөнкү багыттар боюнча жүрүп жаткандыгын көрсөттү:

5.1.Басмадан чыгаруу. Акыркы жылдары факультеттин окутуучулар курамы тарабынан 12 монография, 29 окуу китеби, 39 окуу-усулдук колдонмо, 189 макала жана 11 электрондук окуу куралы иштелип чыккан жана басмадан чыгарылган.

Алсак, факультеттин профессорлору (Чодураев Т.М., Аламанов С.К., Сакиев С.К.) Кытай Эл Республикасынын окумуштуулары менен биргелешип «Кыргызстандын физикалык географиясы» деген монографиясын жарыкка чыгарган. Аталган илимий эмгек 28- Москва эл аралык китептер көргөзмөсүндө коюлуп, ВДНХнын Алтын медалына татыган жана Эл аралык китептер көргөзмөсүнүн каталогуна киргизилген.

2012-жылдан бери факультеттин кызматчылары, магистранттары, аспиранттары жана студенттери өздөрүнүн илимий эмгектерин, макалаларын жана докладдарын «И.Арабаев атындагы КМУнун Жарчысы» мезгилдүү илимий басылмасынын «Табигый илимдер» сериясы боюнча ГЭЖТФнин атайын чыгарылышында чыгаруу мүмкүнчүлүгүнө ээ болушту.

5.2.Конференцияларды, тегерек столдорду, семинарларды, тренингдерди уюштуруу жана катышуу. Факультеттин окутуучулар курамы ар түрдүү республикалык жана эл аралык деңгээлдеги окуу-усулдук, илимий-практикалык конференцияларга, семинарларга, тренингдерге активдүү катышышат. Жыл сайын факультеттин кызматчылары тарабынан факультеттеги жаш окутуучулардын жана кызматчылардын квалификациясын жогорулатуу максатында «Окутуунун жаңы инновациялык ыкмаларын жана технологияларын билим берүү процессине жайылтуу» семинар-тренинги, «Таза парк-таза шаар» экологиялык акциясы, Илим күнүнө арналган «Кыргызстандын туруктуу өнүгүүсүн камсыздоо максатында экология, география жана туризм тармагындагы учурдагы изилдөөлөр» илимий семинары, Бүткүл дүйнөлүк айлана-чөйрөнү коргоо күнүнө арналган «Кыргызстандын табигый ресурстарын пайдалануунун экологиялык-экономикалык маселелери жана аларды чечүү жолдору» илимий-практикалык конференция сыяктуу илимий иш-чаралар уюштурулуп жана өткөрүлүп турат. Акыркы жылдардын ичинде эле факультеттин окутуучулары ар түрдүү университеттик, республикалык жана эл аралык деңгээлдеги 160 тан ашык илимий иш-чараларды



5.3. Жаш илимий кадрларды даярдоо. 2005-жылдан бери География, экология жана туризм факультетинде Ош мамлекеттик университети менен бирге докторлук жана кандидаттык диссертацияларды жактоо боюнча Диссертациялык кеңеш (Д 25.15.515) география илимдеринин доктору, профессор Т.М. Чодураевдин жетекчилиги астында, 25.00.23 – «Физикалык география, биогеография, топурактын географиясы жана ландшафттардын геохимиясы», 25.00.24 – Экономикалык, социалдык жана саясий география; 25.00.36 – Геоэкология (тармактар боюнча) адистиктери боюнча өзүнүн иш-аракетин жүзөгө ашырып келет. Акыркы жылдары 13 кандидаттык диссертация, 3 докторлук диссертация корголгон жана 30 дан ашык илимий эмгектер талкууланган.



Факультетте 30 дан ашык магистрант магистрдик диссертацияларын жактап, «Экология боюнча магистр» жана «Табигый илимий билим берүү боюнча магистр» академиялык илимий даражасына ээ болушкан.

5.4. Студенттердин илимий – изилдөө иштери. Студенттердин илимий-изилдөө иштери кадралардагы илимий иштердин планына ылайык жүргүзүлөт. Кафедраларда илимий кружоктор, «Вояж» илимий-таануу клубу иш алып барат. Студенттер илимге болгон кызыгуусун жыл сайын факультет тарабынан уюштурулуучу жаш окумуштуулардын конференциясына, илимий-усулдук семинарларга жана тегерек столдордун ишине активдүү катышуу менен көргөзүшөт. Мындай иш-чаралар мазмундуу, кызуу, ар түрдүү материалдарды, маалыматтарды, слайддарды, фотокөргөзмөлөрдү демонстрациялоо менен өткөрүлөт. Жыл сайын биздин студенттер ЖОЖдор аралык конференцияларга жана семинарларга катышып, ар түрдүү деңгээлдеги грамоталарга татыктуу болушкан. Студенттердин мыкты илимий эмгектери «И. Арабаев атындагы

КМУнун Жарчысында» жарыяланат. Эң активдүү студенттер институттун жана университеттин Ардак грамоталары менен сыйланышат, алар аяктаган орто мектептерге ыраазычылык каты жөнөтүлөт.

5.5.Проекттерди даярдоо.

Аталышы	Изилдөө багыты	Аткаруучулар
2003-2004-жж. Ала-Арча капчыгайынын суу каптоо өзгөчө кырдаалынын картинасын калыбына келтирүү (КРнын УИАнын дачалары зонасында жана Байтик калк жашаган пункттарда)	Калк арасында маалымат чогултуу жана аларды анализдөө	Адиева Р.Н.. Транбаева В.Ж.. Багышева Ш.Т.
«Ала-Арча» табигый паркынан өзгөчө кырдаалдарда калкты эвакуациялоонун усулдук негиздери	Адамдарды эвакуациялоонун усулдук негиздерин иштеп чыгуу. Карталарды, схемаларды түзүү ж.б.	Адиева Р.Н.. Транбаева В.Ж.. Багышева Ш.Т.
Магистрдик программага Болон процессин жайылтуу	Магистрдик программага Болон процессин жайылтуу	Токторалиев Э.Т.
КРнын шарттарында УКН аныктоо	Окуу процессине жайылтуу	Бекболотова А.К., Усубалиева Н.С., Жалилова Г.Н.
«Лингва» борборунда англис тилин окутуу методикасын жакшыртуу	Окуу процессине жайылтуу	Токторалиев Э.Т.
Нарын жана Чангет дарыяларынын ортолугунун ландшафттык-геоэкологиясын баалоо	Ландшафттык геоэкологиялык баалоо	Аламанов С.К., Бакирова Ч.Б.
Жашыл биотехнология жана азык түлүк коопсуздугу (SAFEIN) боюнча проект	Кыргызстанда азык-түлүк коопсуздугун камсыздоо мүмкүнчүлүктөрү	Адиева Р.Н.. Транбаева В.Ж.
«Табигый илимий билим берүү» багыты боюнча бакалавр жана магистратура боюнча Мамстандартты иштеп чыгуу	3-муундагы Мамстандартты жана ОУКин иштеп чыгуу	Акматов Р.Т., Солпуева Д.Т.
Шанхай кызматташтык уюму менен проект (КЭР)	«Кыргызстандын физикалык географиясы» монографиясын даярдоо жана басмадан чыгаруу	Чодураев Т.М., Аламанов С.К., Сакиев К.С.

Жашыл биотехнология жана азык түлүк коопсуздугу (SAFEIN) боюнча проектисинин негизинде доцент Адиева Р.Н., жана институттун студенттери Орозобекова К., Казымбек к. Б. Финляндиянын Чыгыш университетинде (UEF) стажировкада болуп келишти.

ШКУ менен проекттин негизинде Институт Кытай эл республикасында бюджеттик негизде магистранттарды жана докторанттарды даярдоону жүзөгө ашырат. Акыркы үч

жыл ичинде Кытайга магистратурада жана докторантурада окутууга жалпы 9 бүтүрүүчү жөнөтүлгөн.

5.6.Эл аралык кызматташтык

География, экология жана туризм институту Кыргызстандын биологиялык ар түрдүүлүгүн, алсак акарология, пироглифиддерди изилдөө боюнча РИАнын зоологиялык илимий институту (Санкт-Петербург ш.); TEMPUS проектисин ишке ашыруу боюнча Таджикстан республикасынын ЖОЖдору; окутуучулардын стажировкасы жана студенттер арасында тажрыйба алмашуу боюнча Австрия университеттери; айлана-чөйрөнү коргоо, биргелешип илимий-изилдөө иштерин жүргүзүү боюнча Кытай эл республикасынын окумуштуулары; айыл чарбасына жашыл технологияларды жайылтуу боюнча Финляндия университеттери менен тыгыз илимий байланышта. Ошондой эле Кыргызстандын илимий-изилдөө мекемелери жана ЖОЖдору, м. КРнын өкмөтүнүн алдындагы айлана-чөйрөнү коргоо жана токой чарбачылыгы боюнча Мамлекеттик агенттиги, Жерди изилдөө боюнча Борбордук-Азиялык институту, КРнын УИАнын Геология институту, Биология жана топурак таануу институту, Медициналык академиясы, Б. Ельцин атындагы КРСУ, Ж. Баласагын ат. КУУ, Э. Гареев ат. Ботаникалык бак, Бишкек шаардык суу каналы, ЧБТАЧКБгы менен байланышып турат.

Мындан сырткары өндүрүштүк практиканы уюштуруу жана өткөрүү, студенттердин илимий-изилдөө иштерин уюштуруу максатында Кыргызстандын жана Түркия мамлекетинин туркомплекстери жана турфирмалары, Китай жана Иран элчиликтери, Кыргызстандагы тейлөө жана туризм тармагындагы мекемелер менен байланыштар түзүлгөн.



Эл аралык уюмдар жана окуу мекемелери менен кызматташуунун маанилүү жыйынтыктары катары төмөнкүлөрдү белгилей кетүү керек:

- Жыл сайын «Социалдык-маданий тейлөө жана туризм», «География» жана «Экология» адистиктери боюнча 3-4-курстардын студенттери өндүрүштүк практиканы Түркия мамлекетинин отелдеринде жана турфирмаларында өткөрүү мүмкүнчүлүгүнө ээ. Жыл сайын 3-4 ай биздин студенттер заманбап туриндустрияга интеграциялоо, тейлөө кызматтары боюнча Анталиянын, Измирдин, Стамбулдун мыкты отелдеринде маанилүү тажрыйбага ээ болушат;
- Кытай эл республикасынын ЖОЖдорунда магистранттарды жана докторанттарды акысыз даярдоо;

- Тажрыйба алмашуу боюнча Чыгыш Финляндиянын жана Савония университеттеринде студенттер арасында тажрыйба алмашуу, окутуучуларды стажировкага жиберүү;
- Россиянын географиялык коомунун астында Бүткүл Россиялык жайкы лагерге акысыз катышуу мүмкүнчүлүгү.

6. Материалдык-техникалык база

Азыркы учурда География, экология жана туризм факультети заманбап материалдык-техникалык жана маалыматтык базага ээ. Студенттер Интернетке кошулган жаңы заманбап компьютерлер менен жабдылган 2 компьютердик класста, окуу-усулдук жана илимий библиотекага бай, телевизор, компьютер, аудио-видеокассеталар, DVD, CD дисктер менен жабдылган табигый жана гуманитардык илимдер боюнча интерактивдүү окутуу кабинеттеринде сабак өтүшөт. Факультеттин базасында ресурстук жана тейлөө борборлору ачылган. Факультеттин электрондук библиотекасы түзүлүп, колдонуучуларга ар түрдүү маалыматтык ресурстарга кирүүгө мүмкүнчүлүк ачылган.

Факультетте заманбап компьютерлер, оргтехника, GPS – навигатор менен жабдылган Геоинформациялык системалар лабораториясы түзүлгөн, мында профессордук-окутуучулар курамынын, жаш окумуштуулардын, аспиранттардын, магистранттардын жана студенттердин илимий – изилдөө иштерин жүргүзүүгө, ошондой эле кафедралардагы ГИС – технологиялары пайдаланылган дисциплиналарды окуу-усулдук жактан камсыздоого болот. Лабораторияны Геоинформатика жана картография боюнча магистр Жумалиев Нурбек Эркинбекович жетектейт.



6.1. Библиотека, ресурстук борборлор

Биздин студенттер жана окутуучулар окуу процессинде университеттин илимий библиотекаларындагы жеткиликтүү адабияттарды пайдаланышат.

География, экология жана туризм факультетинин базасында илимий адабияттар, алардын аудио- жана видеодисктердеги электрондук версиялары жыйналган 2 ресурстук борбор студенттерди жана окутуучуларды тейлейт.

Биринчи ресурстук борбордун негизги максаты колдонуучулардын бардык категорияларын кеңири кирүү негизинде библиотекалык жана маалыматтык – библиографиялык каражаттар менен толук жана оперативдүү тейлөө саналат. Жалпы библиотекалык фонд 1765 экземплярды (анын ичинен китептик фонд – 1380 экз., окуу-усулдук колдонмолор – 46 экз.) түзөт. Мындан сырткары ГЭЖТФнун студенттери И. Арабаев атындагы КМУнун библиотекасындагы окуу-усулдук адабияттарды пайдалана алат.

Ресурстук борбордо бакалаврларды жана адистиктерди даярдоо боюнча окутуу программаларынын окуу пландарындагы бардык дисциплиналар боюнча окуу-усулдук комплекстер, электрондук окутуу курстары, электрондук китептер жана колдонмолор иштелип чыккан жана чогултулган.

Интернетке дайыма кошулуп туруунун натыйжасында факультеттин студенттери жана окутуучулары эл аралык, россиялык жана республикалык маалымат ресурстарына дайыма кирүүгө мүмкүнчүлүк алышкан.



«Кыргызстан» экинчи ресурстук борбору кошумча окуу, окуу-усулдук жана илимий – изилдөө иш аракеттерин ишке ашыруучу факультеттин окуу-усулдук жана илимий бөлүмү болуп саналат. Ресурстук борбордун маанилүү милдеттерине:

- активдүү студенттерди катыштыруу менен илимий-изилдөө иштерин жүргүзүү;
- Кыргызстандагы заманбап маалымат булактары менен камсыздоо;
- Адистиктерди даярдоонун сапатын жогорулатуу максатында чет өлкөлүк жана ата-мекендик партнерлор менен байланыштарды түзүү кирет.

Ресурстук борбордо аудиториядан тышкары сабактар өтүлөт, студенттердин өз алдынча иштери, курстук жана дипломдук иштер аткарылат, проекттер иштелип чыгат ж.б.

7. География, экология жана туризм факультетинин стратегиясы жана өнүгүү перспективалары

География, экология жана туризм факультетти бүгүнкү күндө – бул адистер тарабынан таанылган география, экология жана туризм боюнча заманбап билим берүү жана илимий борбору. Окуу процессинде факультет мындан ары дагы инновациялык технологияларды колдонуп, бардык багыттар боюнча кеңири илимий иштерди жүргүзө бермекчи. Окуу-усулдук жана илимий комплекстерди иштеп чыгуу боюнча дагы иштер улантыла берет.

Факультетте Кыргызстан үчүн атаандаштыкка туруктуу кадрдык потенциалын түзүү максатында жогорку квалификациялуу адистерди даярдоо үчүн бардык нерселер жасалууда.

Факультеттин өнүгүшү мындан ары дагы университеттин негизги иш-аракеттерин жүзөгө ашырууга багытталган:

- Коомдун атаандаштыкка туруктуу адистерге муктаждыгын канааттандыруу;
- Инсандын сапаттуу билим берүүгө болгон муктаждыгын канааттандыруу;
- Инновациялык иш-аракеттерге болгон мотивацияны калыптандыруу;
- Рыноктук шарттарга жогорку деңгээлде ыңгайлашкан заманбап кадрларды даярдоо;
- Проекттерди иштеп чыгуу жана эл аралык гранттарды тартуу иштерин күчөтүү;
- Окуу процессине жаңы инновациялык технологияларды пайдалануу.

География, экология жана туризм факультетинин коллективи толугу менен коюлган милдеттер аткарылаарына ишенет.